

NORSKnytt

ISSN 0801 5368

- Overvurderer vi elevenes ordforståelse?
- Avgangsprøven 1993 - variert og krevende
- Elevene må venne seg til å bruke ordbøker og oppslagsverk
- Synonymer hulter til bulter - sett dem i grupper
- Slik gjør jeg det
- Still spørsmål til emnet du skal skrive om

- La elevene få erfare at grannespråkene er lette å forstå
- Svenske smil, tekstark og oppgaveark
- Nynorsk-skriveboka med ny vri på sidemålsopplæringa
- Skriv om noe som (kanskje) bare fins i vår fantasiverden
- Syng om drømmeyrker
- Norskkryst 3 - 1993, nynorsk
- Norskkryst 3 - 1993, bokmål
- Avgangsprøven i norsk hovedmål 1993

Norsknytt og norskkassetene

gir variasjon og liv til norskundervisninga

Har du gått glipp av tidligere utgivelser?

Fortvil ikke – følgende finnes fortsatt på lager:

KASSETTER

Norskfagkassett	1:	«Syng og skriv» – m/oppgavehefte	100,-
Norskfagkassett	2:	«Syng og skriv mer»	100,-
Norskfagkassett	3:	«Synnøve Solbakken»	Utsolgt*
Norskfagkassett	4:	«Vi tipper norske ord»	100,-
Norskkassett	5:	«Vi tipper grannespråk»	100,-
Norskkassett	6:	«Grøss og gru»	100,-
Norskkassett	7:	«Fortelling om slagbjørnen Rugg»	100,-
Norskkassett	8:	«Vi tipper eventyr»	100,-
Norskkassett	9:	«Syng og skriv på ny»	100,-
Norskkassett	10:	«Alle har et dikt inni seg»	100,-

Det er utarbeidet oppgaver til stoffet som presenteres på kassetene.

*(Synnøve Solbakken kan bestilles hos Lydbokforlaget A/S, 7084 Melhus).

NORSKFAGET/NORSKNYTT:

Årgang 1989	:	«Norskfaget 1/89, 2/89, 3/89»	200,-
Årgang 1990	:	«Norsknytt 1/90, 2/90 og 3/90»	200,-
Årgang 1991	:	«Norsknytt 1/91, 2/91, 3/91»	200,-
Årgang 1992	:	«Norsknytt 1/92, 2/92, 3/92, 4/92»	300,-
Norsknytt 1/91	:	Klassesett – 15 eks.	200,-
Norsknytt 2/91	:	Klassesett – 15 eks.	200,-
Norsknytt 3/91	:	Klassesett – 15 eks.	200,-
Norsknytt 4/91	:	Klassesett – 15 eks.	200,-

KASSETT og TIDSSKRIFT:

Samlet årgang 1989	:	350,-
Samlet årgang 1990	:	350,-
Samlet årgang 1991	:	350,-

(I tillegg til de oppgitte priser kommer porto.)

Send bestilling til : NORSKNYTT
PB 303
7601 LEVANGER

NORSKnytt

Utgiver: NORSKNYTT ANS

Utgiver til AV-sentralens medlemmer:

NORSKNYTT ANS og AV-SENTRALEN

TEKNISK-PEDAGOGISK FELLESTJENESTE, STEINKJER

Redaksjon: NORSKNYTT, Postboks 1055, Høyknes, 7801 NAMSOS

Abonnement: NORSKNYTT v/ Bjarne Berre, Postboks 303, 7601 LEVANGER, tlf. 076-80 292

Redaktør: Jon Hildrum©. Kopiering av stoff som er tilrettelagt for elever, er tillatt.

Abonnement (4 nr. pr. år) kr 300,- pr. år.

Nr 3 – 1993 (58)

SEPTEMBER

19. ÅRGANG

Overvurderer vi elevenes ordforståelse?

De fleste barn har stor appetitt på ord, og de lærer utrolig mange ord i løpet av få år. Legg merke til at samtaler mellom barn og voksne ofte dreier seg om **betydning av ord**. Voksne legger vekt på å gi barna innblikk i systematikken i morsmålets nære ord- og begrepsverden. Vi gjør dette vanligvis uten at vi har noen dypere pedagogisk mening med utgreiingene våre. Vi forklarer at det er forskjell mellom en kopp, et krus og et glass. Alle er **drikkebeger**, men det er størrelse, materiale og utforming som skiller dem fra hverandre. Slike samleord som drikkebeger, sko, klær, spisebestikk og mange, mange flere, kan vi kalle «paraplyord». Det er nyttig for barnas språkutvikling at de får kjennskap til systematikken i språket. (Eksempel på aktivitetsstoff med «paraplyord» fins på side 10.)

Barn har en fantastisk evne til å lære nye ord

Barn har en fantastisk evne til oppfatte og ta i bruk nye ord, men det presise meningsinnholdet bak ord lærer de ikke like fort. En sentral oppgave i skolens undervisning (dette gjelder i alle fag), må være å stimulere elevene til å gjøre seg kjent med hva ord betyr. Mange pinlige misforståelser har oppstått fordi samtalepartnere har hatt for dårlig kjennskap til betydningen av ord som har vært brukt i en samtale.

Elevene må oppmuntres til å bli kritiske språkbrukere. Vi må vekke sansen for presist språkbruk. Innholdsløs tale må motarbeides. Sansen for variert språk må framelskes. Bruk av synonymer står sentralt i denne sammenhengen. (Eksempel på aktivitetsstoff fins på side 9.)

Ordbøkene er viktige og sentrale hjelpemidler

Ordbøkene kan gi mange nyttige opplysninger til elever som kan bruke dem. Helt fra de tidlige skoleår må elevene venne seg til å utnytte ordbøkene. I dette nummer av Norsknytt får bruk av ordbøker og oppslagsverk stor oppmerksomhet.

En kan bli glad av ord.
En kan bli sint av ord.
En kan bli ertet av ord.
En kan bli trøstet av ord.

En lærer seg å forstå med ord,
en lærer seg å forklare med ord,
og ordene hjelper oss
til å leve med hverandre.

Benkt-Erik Hedin
(utdrag)

Kryssordvinnere 2 - 1993

Bokmål

Solfrid Brekk, Halsen ungdomsskole, 7500 Stjørdal.
Tor-Erik Klausen, Nordby ungdomsskole, 2050 Jessheim.
Solveig Bones, Støren ungdomsskole, 7090 Støren.
Elisabeth Andersen, Breilia ungdomsskole, 9600 Hammerfest.

Nynorsk

Stine Fuglehaug, Øyer ungdomsskole, 2636 Øyer.
Marlene Nilsen, Seljestad ungdomsskole, 9400 Harstad.
Susanne Haugen, Evje skole, 4660 Evje.
Kjersti Fossum Engnæs, Bjønroa skole, 3522 Bjønroa.

Om skole og norskfaget

Lite morsmål

Bare finske skolebarn har færre timer morsmålsundervisning enn norske skolebarn viser en undersøkelse i de nordiske landene. Selv om timetallet til morsmålsundervisning har økt i Norge de siste fem årene, får svenske skolebarn 34 prosent mer undervisning i morsmål enn norske grunnskoleelever.

Utdanningsminister Gudmund Hernes vil nedsette en komite som skal vurdere norskfaget både i grunnskolen og den videregående skolen.

Verdens beste skole

Førsteamanuensis Alfred Oftedal Telhaug er klar i sin dom:

– **Norske grunnskoleelever er de heldigste i hele verden. Det er en myte at skolen var bedre før.**

– De som benytter enhver anledning til å kritisere skolen, kjenner ikke skole-Norge fra innsiden. De kommer med overflatiske betraktninger uten innsikt i hva de snakker om, sier Oftedal Telhaug, som jobber ved pedagogisk institutt ved Universitetet i Trondheim.

Han har vært en av drivkreftene i norsk pedagogikk de siste tiårene.

Norsk skole har stått overfor en rekke tøffe utfordringer de siste årene, med alt fra integrering av funksjonshemmede og innvandrererelever til stadig flere oppløste hjem og mistilpassede elever. Men ifølge Oftedal Telhaug er det ikke påvist noen faglig nivåsenkning eller større sosial uro på grunn av dette.

– Det stemmer at skolen har store problemer med enkeltelever og at en del lærere er uskikket for jobben sin, men generelt har vi i dag mindre uro, færre disiplinærproblemer og mindre ulovlig fravær enn for 10 år siden.

VG 14. august 1993
(utdrag)

Avgangsprøvene i norsk 1993

- variert og krevende

(Avgangsprøven i norsk hovedmål 1993 fins på sidene 24-31 i dette nummer av Norsknytt.)

Avgangsprøvene og senorrettleiinga er trykksaker som lærerne har utbytte av å studere grundig ved starten av et nytt skoleår. Disse trykksakene gir opplysninger om hva som er aktuelt stoff innafor faget. Lærerne får på den måten en nyttig og nødvendig faglig oppdatering. Stoffet bør tjene som utgangspunkt for faglig debatt og videreutvikling på faglærermøter rundt om på skolene. Først og fremst må en diskutere hvilke delemner det skal legges vekt på når en underviser og vurderer i faget.

Avgangsprøven i norsk 1993

Avgangsprøven i norsk 1993 «ønsker å stimulere til skriveglede og gje elevane høve til å få vist

- evne til å finne gode formuleringar
- sans for å gjere føremålstenlege sjangerval
- medvit om mottakar
- kreativitet, innleving og forståing
- innsikt og kunnskap
- formelle kunnskaper om språket»

(Sensorrettleiing i norsk 1993)

Innsikt i litteraturkunnskap

Under del A i 1993-prøven er spørsmåla blant annet knyttet til sjangerlære, litterære virkemidler og synsvinkel. Flere av disse spørsmåla er krevende. Svare viste også at det i noen klasser tydeligvis hadde vært arbeidet for lite med emner som litterære virkemidler og synsvinkel. Det er tjenlig for norskfaget at avgangsprøvene legger vekt på litteraturkunnskap og litteraturhistorie. Innsikt i disse emnene, styrker undervisninga i litteratur.

Krav til kreativitet og fantasi under del B

Under del B skal elevene som kjent skrive en fri tekst. Ettersom del B normalt krever mest tid under prøven, er det naturlig at denne delen også teller mest når karakteren skal settes. (Dette sies også i sensorrettleiinga.) Oppgaver som utfordrer elevene til å gi uttrykk for personlige tanker og opplevelser preger B-delen i 1993-settet sterkere enn tidligere sett. Elevene kan i stor grad spille på kreativitet og fantasi. Det er verdifullt.

Brukssjangere hører med!

Etter min mening bør elevene også fortsatt stimuleres til å skrive resonnerende tekster, gjerne « for og imot-oppgaver», for eksempel i artikkelform. (Se eksempler på slike emner på side 11 i dette heftet.) Slike jordnære oppgaver gir elevene øving i å disponere et stoff, de må velge og vrake mellom flere momenter. Dette utvikler vurderingsevnen. Ved bruk av avsnitt får eleven vist fram ryddighet i tankegangen.

«Kortsjangere» bør også være med

Det er et faktum at avgangsprøvene av lærerne oppfattes som signaler om hvilke delemner som bør vektlegges i norskundervisninga. Derfor ville det være nyttig at det i noen oppgavetekster nevnes at «kortsjangere» som dikt, annonser, utdrag av brev og dagbøker m.m. gjerne kan flettes inn i de «store» sjangrene. Men eleven må passe på å gi disse sjangrene typiske sjangerkjennetegn. Et dikt må for eksempel inneholde språklige bilder, rim, rytme osv. En slik «utviding» av oppgavene vil stimulere til bred sjangerundervisning.

Kan skrive om nærsagt hva som helst

Også i 1993-settet fins en oppgave (nr. 5 i del B) som gir elevene muligheter til å skrive om nærsagt hvilken som helst sak. En nyttig måte å forberede seg til avgangsprøven på, kan derfor være å sette seg grundig inn i et emne, helst om ei aktuell sak. Skaff fakta, pugg sitater, gjerne ordspråk og utdrag fra dikt. Skriv ned spissformuleringer og noter ei variert ordsamling ("ordbank") om emnet. Les godt på dette "sikringsstoffet" før prøven, slik at det brenner seg fast i minnet. Kanskje kan sær oppgavestoffet nyttes i en slik sammenheng.

Elevene må gjøres oppmerksom på at måten stoffet presenteres på, er en sentral del av oppgavesvaret. Studer oppgaveteksten nøye og finn ut hvilken framstillingsmåte som kreves. Aller viktigst er det at eleven sørger for å svare på det oppgaven spør etter. Alt for mange elever tar denne delen av arbeidet for lettvtint.

Ryddighet i oppsett bør honoreres

Når en leser gjennom elevsvar fra ulike klasser, slår det en hvor ulike svara fra forskjellige klasser kan være. Særlig gjelder dette ryddighet og orden i svara. Sensorrettleiinga nevner også at ryddige oppsett bør honoreres, likeens at bruk av avsnitt forteller mye om elevens evne til å organisere sin egen tekst.

Litteraturlesing og skrivetrening må stå sentralt i norskundervisninga

Etter gjennomlesing av avgangsprøvene, elevsvar, sensorrettleiing og forhåndssensur, funderer en naturlig nok over hva en bør legge vekt på i norskundervisninga i kommende skoleår. Følgende to hovedpunkter må uten tvil prioriteres: **skrivetrening og litteraturlesing.**

Videre må elevene bli flinkere til å utnytte ordbøker. (Mer om det på side 5.) Viktigheten av orden og ryddig oppsett i skriftlige arbeider må poengteres. Så må elevene selvsagt gjøre seg kjent med den viten i litteraturkunnskap og litteraturhistorie som M87 forlanger. Men her kan det være godt å ha følgende sitat fra sensorrettleiinga 1993 i bakhodet: "Sidan sjangergrensene er uklære og dette er ein grunnskoleeksamen, må ein passe seg for å stille for firkanta og strenge krav."

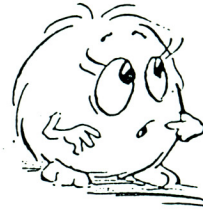
Grundigere arbeid med sidemålet

I sidemål har elevene anledning til å arbeide i fem timer med en oppgave. Her må det naturlig nok kreves et fyldig svar for å få en god karakter. Det må sjølsagt også stilles krav til elevenes formelle ferdigheter. I sensorrettleiinga sies det: "Røynslene viser at ein tekst med svak ortografi lett fell gjennom sjølv om eleven viser kunnskap om emnet, engasjement og kreativitet." Alt for mange elever behersker ikke de helt elementære formelle ferdighetene som substantivbøying og bøying av sterke verb på nynorsk. Også i sidemål vil god kjennskap til ordlistebuk bruk være til stor nytte for eleven.

Elevene må venne seg til å bruke ordbøker og oppslagsverk

Elevene har som kjent lov til å bruke ordbøker ved avgangsprøven i norsk, både i hovedmål og sidemål.
(Ordbøkene må være godkjent av Norsk språkråd.)

Mange elever utnytter ikke ordbøkene godt nok.

Erfaringer viser at mange elever ikke utnytter ordbøkene fullt ut. Årsakene til dette kan selvsagt være mange. Mye tyder på at mange elever rett og slett har for liten øving i å bruke ordbøker. Ordbokbruk er ikke innarbeidet som en naturlig del av morsmåloppfølginga i norsk skole. Derfor føler elevene ofte at det blir for tidkrevende og brysomt å bruke ordbøker. Vi må sette av tid i norsktimene til grundig innføring i bruk av ordbøker. Likeens må elevene få varierte praktiske øvinger i ordbokbruk. (I nærsagt alle fag må elevene få øvinger i bruk av sentrale hjelpebøker.)

Ei ordbok er mye mer enn ei liste over ord.

Ei ordbok skal gi eleven mye mer enn opplysninger om rettskriving. Ordboka skal gi presise beskjeder om ordas betydning, kjønn og bøyning. Likeens bør ei ordbok inneholde synonymmer. Da kan ordboka – sammen med litteraturlæringa – bidra til utvikling av et variert ordforråd og ei god ordforståing. Definisjonsordbøker er et anerkjent hjelpemiddel i morsmålsundervisninga i våre naboland og i de store språksamfunn i Europa. Norske elever må også venne seg til å bruke tilrettelagte ordbøker i morsmålet, kanskje allerede fra andre klasse.

Ordboka er ei sosial kontaktbok

Ordboka bør fungere som ei sosial kontaktbok. Her blir betydningsinnholdet av sentrale ord forklart på en presis og lettfattelig måte. Ordboka kan bidra til å forebygge konflikter. Uenigheter botner ofte i at vi legger ulikt innhold inn i de orda vi bruker. Alle som bruker språket, har behov for å bruke ordbøker. Ordbøker gir hjelp i alle situasjoner der språket brukes.

Ordbøker for barnetrinnet skal inneholde ca. 10.000 ord. Ordbøkene for ungdomstrinnet bør ha en ordmengde på minst 30.000 ord. Det er en stor fordel om ordbøkene er illustrert. Illustrasjoner mjuker opp ordbøkene og gjør dem mer innbydende å bruke.

Det er spennende å bruke ordbøker og andre oppslagsbøker

I 10 – 14-årsalderen er elevene ofte opptatt av fakta. Denne alderen er en god alder for innøving av arbeidsvaner, for eksempel bruk av ordbøker og andre oppslagsverk. Lærere har sikkert lagt merke til at elever i ungdomsskolen har glede av å bruke fremmedord. Fremmedordforrådet øker sterkt i 14 – 15-årsalderen. (Se eksempel på øvingsoppgave i å skille mellom fremmedord som ligner på hverandre på side 32.)

Elevene må få såpass mye øving i å bruke ordbøker og andre oppslagsbøker at de opplever gleden ved å bruke disse bøkene.

Eksempel på øvingsoppgaver i bruk av ordbøker – og atlas

På de følgende sidene (6 og 7) presenteres et par øvingsark i bruk av ordbøker. På side 8 fins et øvingsark i bruk av atlas. (Kopigrunnlagsamlinga "TEMA STUDIETRIM" (ISBN 82-03-12768-1) inneholder et stort og variert utvalg av øvingsoppgaver i dagliglivets oppslagsbøker.)

A. Skal det være enkel eller dobbel konsonant her? Skriv orda rett.

1. A(p)eti(t) _____
2. Ba(g)ate(l) _____
3. Gra(m)ati(k) _____
4. Gra(s)ho(p)e _____
5. Ka(s)e(t) _____

B. I hvert av disse orda er det en skrivefeil. Skriv orda rett.

1. Almindelig _____
2. Restaurang _____
3. Skjellett _____
4. Tempratur _____
5. Ungdomskole _____

C. Finn fremmedord som betyr det samme. (De to første bokstavene er oppgitt.)

1. Medhjelper – as _____
2. Navnetrekk – au _____
3. Retting – ko _____
4. Krakk – ta _____
5. Dyrlege – ve _____

D. Sett inn forstavingen *in-* eller *inn-*:

1. Åse ble _____ valid etter bilulykken.
2. Medisinen var til _____ vortes bruk.
3. Søknaden om lån ble _____ vilget.
4. Mo ble ansatt som _____ spektor.
5. Treneren _____ struerte spillerne.

E. Skriv disse orda i flertall. (Eks.: Tøffel-tøfler)

1. Artikkel _____
2. Vinter _____
3. Nøkkel _____
4. Far _____
5. Mor _____

F. Skriv disse tallene med bokstaver

1. 11 _____
2. 16 _____
3. 17 _____
4. 27 _____
5. 78 _____

G. Fem av disse orda skal skrives med stor forbokstav. Skriv de fem orda riktig nedenfor.

danske, april, arbeiderpartiet, trøndelag, torsdag, kanin, svartehavet, dagbladet, riksteatret.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

H. Skriv ord som betyr omtrent det samme (synonymer) som orda nedenfor. (Alle orda skal inneholde æ-lyd.)

1. Stakitt - g j _____
2. Stor - sv _____
3. Innsjø - tj _____
4. Stygg - f _____
5. Stenge - sp _____

I. Lag substantiv som ender på -asje av disse verba

1. spionere _____
2. slite _____
3. sabotere _____
4. passere _____
5. emballere _____

J. Fyll ut med ord som betyr det motsatte (antonymer):

1. Fylte – tø _____
2. Slokte – te _____
3. Husket – gl _____
4. Pent – st _____
5. Tynt – t _____

A. Set inn rett ord. Velg mellom desse:
kviskre/viske, vite/kvite, vore/kvart,
godt/gått.

1. _____ år feirar vi 17. mai.
2. Eva vil _____ kva klokka er no.
3. Sjokolade smaker _____.
4. Stolane var måla _____.
5. Per har _____ heim.

B. Plukk ut dei *fire* orda med skrivefeil i.
Skriv orda rett, og set dei i alfabetisk
rekkefølge.
gjøymestaden, nordafjelds, morro,
namneskilt, spedbarn, gafflane, snikkaren,
føremiddagsmaten.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

C. Kvart av desse orda skal brukast *to*
gonger. Set dei inn der dei høver:
rev, ur, vise, lokk, rein.

1. Seterjenta song ein _____
2. Det er mange steinar i ei _____
3. Prøysen laga mang ei god _____
4. Elg og _____ er hjortedyr.
5. Hønsetjuven var ein _____.
6. Onkel lova å _____ meg Oslo.
7. Ei klokke er det same som eit _____.
8. Båten sigla på eit _____ i sjøen.
9. Vask deg og bli _____!
10. Ho gav han ein _____ av håret sitt.

D. Finn svar på desse spørsmåla:

1. På kva for ei side er styrbord? _____
2. Kva for ein dag er sommarmål? _____
3. Kor mange tonn er eit megatonn? _____
4. Kva for ein dag er det jonsok? _____
5. Kva er ein kvam? _____

E. Skriv desse orda i ubestemt form fleirtal.
Skriv òg kva kjønn orda har.
Eks.: tå – tær (hokjønn).

1. Fot _____
2. Skjerf _____
3. Bror _____
4. Bru _____
5. Båt _____

F. Skriv desse bokmålsorda om til nynorsk:

1. hverdag _____
2. lørdag _____
3. tegning _____
4. hjemme _____
5. ellers _____
6. brødre _____
7. frokost _____
8. spørre _____
9. se _____
10. vindu _____

G. Finn norske ord for desse framandorda:

1. ignorere _____
2. prestasjon _____
3. terminal _____
4. diskusjon _____
5. monolog _____

H. Det er *ein* skrivefeil i kvart av desse orda.
Skriv orda rett.

1. attfortelljing _____
2. sjølvtsakt _____
3. unnagjort _____
4. starsjonsmeister _____
5. slepht _____

I Skriv desse setningane om til nynorsk:

1. Husk at vinduet skal åpnes hver lørdag før frokost.
2. Lederen for skøytegruppen bor i sideveien øst for den hvite kirken.

Finn fram i atlas

Prøv deg først med ren tipping. Skriv tipp bokstavene dine (a, b, c) i den første spalten.

Bruk deretter atlas og finn rett tipperekke.

Skriv det i den andre spalten.

Jeg tipper

Jeg fant ut

1. Hvilken øy ligger lengst mot nord av disse? a) Frøya b) Hitra c) Smøla 2. Hva heter snøbreen som ligger vest for Sørfjorden? a) Hardangerjøkelen b) Jostedalsbreen c) Folgefonna 3. På hvilken øy ligger Hammerfest? a) Senja b) Nord-Kvaløy c) Hinnøya		
4. Hvilken by ligger lengst mot nord av disse? a) Svolvær b) Bodø c) Narvik 5. Hva heter den store øya like ved Haugesund? a) Karmøy b) Stord c) Grip 6. Hvilken av disse byene ligger <i>ikke</i> i Nord-Trøndelag a) Namsos b) Brønnøysund c) Levanger		
7. Hva heter elva som renner gjennom Setesdal og ut ved Kristiansand S? a) Nisseelv b) Otra c) Sira 8. I hvilket fjellområde ligger Glitretind? a) Jotunheimen b) Rondane c) Hallingskarvet 9. I hvilket fylke ligger Røros? a) Sør-Trøndelag b) Nord-Trøndelag c) Hedmark		
10. Hvilken by ligger ved Tyrifjorden? a) Hønefoss b) Ingen by c) Drammen 11. Hvilken av disse elvene er sideelv til Glomma? a) Folla b) Vinstra c) Kvenna 12. Hvilken av disse byene ligger lengst mot nord? a) Stavanger b) Porsgrunn c) Skien		
13. Hvilken av disse store fjordene ligger i Nordland fylke? a) Laksefjord b) Boknafjorden c) Vestfjorden 14. I hvilket fylke ligger Snåsavatnet? a) Nord-Trøndelag b) Sør-Trøndelag c) Nordland 15. Hva heter øya som ligger i Mjøsa? a) Mjøsøya b) Helgøya c) Strandøya		

Synonymer hulter til bulter - sett dem i grupper

Ofte ser vi at noen ord brukes om og om igjen. Dette gjør språket ensformig og lite livfullt. Språket vårt er så rikt at vi lett kan finne ord og uttrykk å variere med. Tenk på det når du arbeider med oppgaven på denne sida.

Synonymer som hører sammen

Orda i ramma nedenfor hører heime i seks forskjellige emneområder.

1. Plukk ut de orda som hører sammen, og sett dem opp i seks grupper. Hver gruppe skal inneholde sju ord.
2. Lag til slutt overskrift over de tre ordgruppene som mangler overskrift.

vurdere

spasere

spekulere

rense

hamre

prate

vaske

rise

preike

konversere

iakta

gruble

vandre

promenere

fike

forskjønne

rusle

overveie

kikke

skravle

labbe

fundere

klaske

pryle

glane

bable

trampe

observere

meditere

filosofere

betrakte

dandere

denge

skue

diskutere

stirre

traske

utsmykke

pusse

tale

banke

dekorere

Skriv overskriftene som mangler i øverste rubrikk.

	PYNTE	TENKE	SLÅ			
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						

Bli bedre kjent med «paraplyordene»

Et «paraplyord» er et samleord. Sko er eksempel på et slikt ord.
Til skoggruppen hører sandaler, støvler, joggesko osv.

A

Skriv samleordet («paraplyordet») for alle disse tingene på den åpne linja.

1. bord, stol, seng, skap _____
2. salt, pepper, kardemomme _____
3. ring, armlenke, halsbånd _____
4. maler, smed, snekker _____
5. ukeblad, aviser, bøker _____

Plukk ut noen av «paraplyordene» og skriv en tekst, for eksempel et dikt.

B

Finn flere ord som hører heime i hver gruppe. Skriv til slutt «paraplyordet».

1. meslinger, _____
2. kål, purre, _____
3. høvel, hammer, _____
4. klarinett, trombone _____
5. lue, frakk, skjorte _____

C

Nå får du «paraplyordet». Du skal skrive flere ord som passer til hvert av «paraplyordene».

1. slikkerier _____
2. kjøkkentøy _____
3. nytelsesmidler _____
4. sydfrukter _____
5. transportmidler _____

Plukk ut noen ord. Skriv en eller flere tekster. Velg sjanger selv.

Finn avløserord for ordet TING

Når vi ikke finner presise ord på gjenstander og saker, bruker vi ofte ordet ting.

Finn ord som erstatter ordet TING i setningene nedenfor. Før setningene med de nye ordene du foreslår inn i skriveboka di. Strek under de nye ordene du har foreslått. (Du kan gjerne forandre litt på setningene om du synes det passer.)

1. <u>Ting</u> som fysikk og kjemi skulle vi ha flere timer i på skolen.	7. Øksa er en <u>ting</u> som kan brukes til mange <u>ting</u> .	13. Ulykken påførte mannen beinbrudd, skrubbsår og andre mindre <u>ting</u> .
2. Hjulvispen er en <u>ting</u> som jeg ofte bruker på kjøkkenet.	8. Fyllepenna er en gammeldags <u>ting</u> .	14. Sceneprogrammet inneholdt god visesang, morsomme skjetser og andre artige <u>ting</u> .
3. «Dagsrevyen» er en <u>ting</u> som jeg liker å se på fjernsynet.	9. Frimerkesamling er en lærerik <u>ting</u> .	15. Koret framførte mange fine <u>ting</u> .
4. Gartnerne står på torget og selger <u>tingene</u> sine.	10. Pannekaker er en god <u>ting</u> å ha til middag.	16. Fiolinen er en dyr <u>ting</u> .
5. Motorsykkelen er en farlig <u>ting</u> i trafikken.	11. <u>Ting</u> som orientering og roing skulle alle drive med.	17. På juletreet hang det flagg, kurver og mange andre <u>ting</u> .
6. Foredragsholderen tok opp mange interessante <u>ting</u> i talen sin.	12. Den evindelige klagingen er en <u>ting</u> jeg misliker hos Eva.	18. På fødselsdagen fikk hun bøker, klær og andre <u>ting</u> .

Slik gjør jeg det

Små drypp fra lærer til lærer

Disponering av tekster som tverrgruppe-oppgave

I ungdomsskolen bør elevene få øving i å disponere enkle resonnerende tekster. Denne aktiviteten høver godt som gruppearbeid med etterfølgende samarbeid mellom gruppene.

Arbeidet kan legges opp slik:

Når de enkelte gruppene har satt opp sine forslag til disposisjon, utveksles oppsettene mellom gruppene. Gruppene kan da sammenholde sine løsninger, drøfte og foreta tilføyelser og strykninger.

Eksempler på oppgaver som elevene kan disponere:

1. Finn grunner som taler for og som taler imot bruk av karakterer i ungdomsskolen.
2. Hvilke fordeler og ulemper fører bilen/mopeden med seg?
3. Hvilke fordeler og hva taler imot freding av rovdyr?
4. Bør aldersgrensen for å ta førerkort for bil senkes til 16? Hvilke fordeler og ulemper ville en slik forandring av reglene føre med seg?
5. Fordeler og ulemper ved selvbetjeningsforretninger.

«Jukselapp» ved prøver

Når elevene lærer å bruke nøkkelord, kan denne teknikken fort komme flere fag til gode. Ved prøver får elevene ta med seg en «jukselapp» med nøkkelord på. Lærerne må på forhånd avtale med elevene hvor mange nøkkelord som maksimalt kan føres på «jukselappen». Dersom læreren trykker opp et ruteskjema (nøkkelordskjema) med et passende antall ruter på, er det enkelt å kontrollere at elevene ikke tar for mange ord.

Ved en slik ordning vil elevene med langt større iver lete etter innholdstunge ord i et lekseavsnitt enn de vanligvis gjør når vi øver med nøkkelord på «kunstig» vis.

La elevene låne bøkene som leseverktekstene står i

I 9. klasse bruker vi et litteraturverk som presenterer litteraturen kronologisk fra Håvamål og fram til vår tid. («Tverrsnittserien» – Aschehoug). Mellom tekstene gis det korte litteraturhistoriske opplysninger. Elevene får dermed litteratur og litteraturhistorie samtidig.

«Tverrsnittserien» inneholder i hovedsak **utdrag** av lengre litterære tekster. Håpet er da at disse tekstutdragene skal gi elevene lyst til å lese mer av tekstene. For å imøtekomme elevene på dette feltet har skolebiblioteket opprettet ei «TEMAHYLLE». Her forsøker en å samle flest mulig av de bøkene som utdragene i «Temaserien» er hentet fra. I tillegg finner elevene også flere bøker av de aktuelle forfatterne. Elevene blir i norsktimene oppfordret til å låne bøker fra «TEMAHYLLA».

Still spørsmål til emnet du skal skrive om

Eksempel: Stines penal

Har du startvansker når det gjelder fri skrivning? Prøv spørremetoden. Dryss mange spørsmål om oppgaveemnet ned på arket ditt. Det gir deg fort rikelig med momenter når du skal begynne å skrive.

Her ser du et eksempel på slik «skrivespørking». Stine skulle skrive en tekst om **en kjær og kjent gjenstand, som hun eier**. Overskrifta på teksten ser du nedenfor. Stine valgte å skrive om penalet sitt og satte først opp spørsmålene du ser nedenfor.

Jeg ser på og skriver om det
(Sett inn navnet på gjenstanden du vil skrive om på den åpne linja.)

Du skal svare på de spørsmålene Stine skrev ned. Skriv i stikkordsform. På grunnlag av stikkorda skriver du så en tekst om penalet ditt. Nederst på arket står det noen tips om hvordan du kan utforme oppgaven.

- 1 Når fikk du eller kjøpte du penalet?
- 2 Hvem fikk du penalet av eller hvor kjøpte du det?
- 3 Hvordan ser penalet ut? Skriv om størrelse, form og farge.
- 4 Hvordan ser du at penalet er nytt eller gammelt?
- 5 Skriv om spesielle minner som er knyttet til penalet.
- 6 Hvilke skriveredskaper finner du i penalet? Skriv små skildringer.
- 7 Det ligger sikkert andre ting enn skriveredskaper i penalet. Fortell!
- 8 Har du spesielle minner i forbindelse med noen av tingene som ligger inni penalet. Fortell!
- 9 Hvor oppbevarer du penalet når du er på skolen, når du er heime, ellers?
- 10 Har du mistet penalet ditt noen gang? Fortell.
- 11 Er du fornøyd med penalet? Foklar.
- 12 Hvordan skal det nye penalet ditt være? Forklar.
- 13 Skriv et takkedikt til penalet ditt.
- 14 Lag ei tegning av penalet og noe av innholdet.

Tips om utforming av teksten

Bruk fantasien når du skal utforme teksten din. Du kan for eksempel skrive en monolog der du lar penalet fortelle om seg selv. Du kan lage et intervju med penalet, eller du kan skrive et hørespill der penalet samtaler med skriveredskapene og viskelæret og de andre «innbyggerne» i penalet. Du kan også forme teksten din som en nekrolog (minnetale) over penalet som er blitt borte.

Det fins selvsagt mange andre sjangrer som du kan velge blant når du skriver.

La elevene få erfare at grannespråkene er lette å forstå

Undersøkelser viser at det hører til sjeldenhetene at elever i grunnskolen frivillig leser litteratur fra grannelandene på originalspråkene. Elevene vegrer seg mot slikt lesestoff fordi de tror det er vanskelig. (Svensk er vanskeligere å lese enn dansk, men svensk tale er vanligvis lettere å forstå enn dansk tale.)

En sentral oppgave i grannespråkundervisningen må derfor være å bearbeide elevenes holdninger. Oppfatningen om at grannespråk er vanskelig stoff, må ikke få feste seg.

En stor fordel ville det være om undervisningen i grannespråk kunne begynne så tidlig som mulig i grunnskolen – før nedarvede fordommer mot dette fagområdet får feste seg.

Ønskelig med lettlest-bøker på svensk og dansk

Det viser seg å være vanskelig for skolene å skaffe egnet lesestoff på svensk og dansk etter at de tradisjonelle lesebokstykkene er brukt. På dette feltet kunne fylkesbiblioteket komme skolene til hjelp. Det hadde vært ønskelig at fylkesbiblioteket også hadde hatt klassesett av lettleste svenske og danske barne- og ungdomsbøker som utlånstilbud til skolene. Både i Sverige og i Danmark finnes det, som her til lands, en god del aktuell og engasjerende lettlest-litteratur.

Lydstoff må stå sentralt

Elevene har stort utbytte av å lytte til opplesinger, hørespill o.l. som høver for årstrinnet, gjerne med teksten framfor seg. Herming etter lydbånd er en aktivitet som elevene setter pris på. Mange framfører svenske og danske tekster meget godt etter nøye lytting på lydbånd. Meget korte islandske og finske tekster kan også med hell brukes i slik sammenheng.

Korte, lett forståelige tekster styrker den språklige selvtilliten

Hensikten med oppgavesettet «Svenske smil» (på de følgende tre sidene) er å vise elevene at svenske tekster er lette å lese og enkle å forstå. Om de ikke skjønner alle ordene, kan de aller fleste av tegningene og sammenhengene få tak i innholdet. På den måten kan erfaringer med korte, lett forståelige tekster være med på å bygge opp språklig selvtillit – og kanskje gi elevene appetitt på mer krevende lesestoff på grannespråkene.

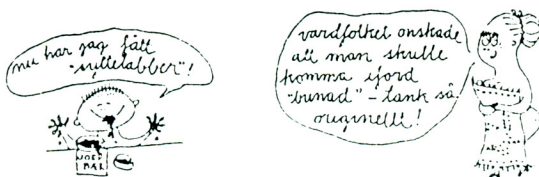
Med litt tilvenning og øving – sammen med positiv innstilling – skulle storparten av elevene på ungdomstrinnet kunne lese enkle tekster på svensk og dansk.

De fleste elevene rår nemlig over et fyldig passivt ordforråd, også når det gjelder svensk og dansk. Dette gjelder særlig de som ser fjernsyn fra grannelandene. Selv er de ofte ikke klar over at de sitter inne med språkressursene. En sentral oppgave for læreren må være å hjelpe elevene med å aktivisere det passive ordforrådet og lære nye ord.

Legg vekt på likheten mellom språkene

I grannespråkundervisningen må en først og fremst legge vekt på likheten mellom språkene i Danmark, Sverige og Norge. Når det gjelder ordtilfanget, er over 80% «fellesstoff» i de tre landene (skrivemåten kan være litt ulik).

Ulikhetene bør trekkes inn for å unngå misforståelser. Flere av disse «språkfellene» kan være komiske. Her er et par eksempler:

Grannespråk utvider morsmålskunnskapene

Når du strever med å gjøre deg forstått av andre nordboere, må du også vurdere ditt eget morsmål. Grannelandskontakter gir deg et rikere ordforråd. Du får en dypere følelse for ordas valør og språkets nyanser – og en bedre språkhistorisk innsikt. En satsing på grannespråk er en satsing på eget morsmål.

SVENSKE SMIL - tekstsida

1 Fröken frågar i skolan:
– Nå, Kent, kan du ta ut satsdelarna i den här meningen: «Anders vill inte ha tårtan.» Vad är Anders i dette fallet?
– Inte riktigt klok.

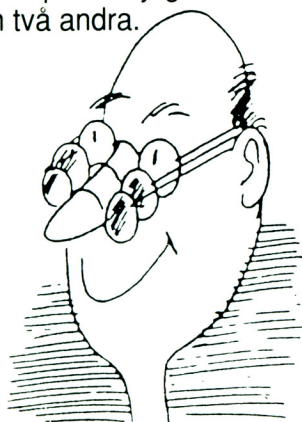
2 Kanibalen besökte sin granne för att se på dennes nyförvärdade frysbox. Han blir mycket imponerad och frågar:
– Hur mycket rymmer den?
– Jag vet inte så noga, men dom två som bar hit den fick i alle fall plats.

3 Läraren trött:
– Lisa, lyssnar du aldrig til samvetet?
– Nä, vilken kanal är det på?

4 – Är inte din far hemma?
– Jodå. Han är ute i lagårn hos grisarna. Det är han som har röd mössa på sej.

5 – Pappa, kan du skriva i mörker?
– Ja visst, min pojke. Varför frågar du det?
– Jo, skulle du vilja skriva under mitt betyg?

6 – Varför har ni tre par glasögon?
– Jo, ett par har jeg når jag läser, ett par når jag arbetar och ett par når jag leter efter dom två andra.

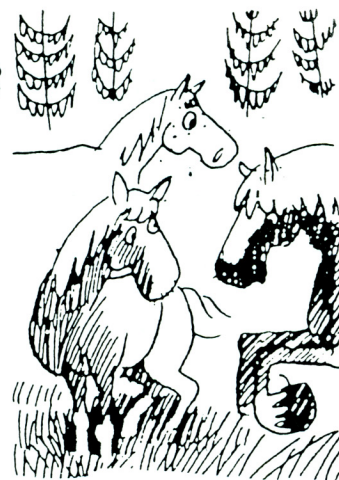

7 Doktorn till en liten skolgosse vid läkarundersökningen:
– Har du några besvär med öronen eller näsan?
– Ja, dom är alltid i vägen når jag tar av tröjan, svarade gossen bekymrat.

8 Två örnar satt på en klippa då ett jetplan flög förbi.
– Den hade bråttom du, sa den ena örnen.
– Skulle inte du också ha det om du hade eld i stjärten?

9 Två bilister möts på en alpväg utan möjlighet att komma förbi varandra. En måste alltså backa men ingen är villig. Den ena vevar ner rutan och skriker:
– Jag backar minsann inte för en idiot!
– Men det gör jag, svarar den andre och backar.

10 Två hästar gick och betade i lugn och ro i en hage. Plötsligt kom en annan häst mot dem i full galopp och gnäggade högt:
– Kuta genast, grabbar, traktorn har gått sönder!

11 – Trist tillställning det här - ska vi gå?
– Tyvärr inte. Det är jag som är värdinnan.

12 Den lilla musmamman var ute och gick med sina barn. Plötsligt mötte de en stor katt. Musmamman reste sig på bakbenen och pep: - Vov, vov, vov! Katten lomade då bort och musmamman sa till barnen: - Där ser ni vilken nytta man har av att vara språkkunnig!

Oppgaver til SVENSKE SMIL

1. Hvor hører overskriftene hjemme?

Her er overskriftene til vitsene på vitsearket. Hvilken vits hører hver av disse overskriftene til?

- a. Ekte hestekrefter
- b. Plages med nesen og ørene
- c. Stor fryseboks
- d. Underskrift i mørket
- e. Rygget for en idiot
- f. Ild i stjerten
- g. Grammatikk og bløtkake
- h. Samvittighets-kanalen
- i. Far har rød lue
- j. Briller til alt
- k. Pinlig for vertinnen
- l. Nyttig med språkkunnskap

2. Ordjakt 1

Oversett disse svenske ordene til norsk. (Alle de svenske ordene her er forskjellige fra de norske.)

a) glasögon	e) backa (verb)
b) betyg	f) pojke
c) bråttom	g) gosse
d) tyvärr	h) tårtan

3. Ordjakt 2

Finn norske ord som svarer til disse svenske ordene. (Her er de norske og svenske ordene nokså like.)

a) frysbox	e) satsdelerna
b) stjärten	f) gnäggande
c) samvetet	g) språkkunnig
d) jetplan	h) tillställning

4. Finn norske uttrykk

Finn norske uttrykk som svarer omtrent til disse:

a) i lugn och ro	d) har du några besvär
b) kuta genast!	e) hur mycket rymmer den?
c) har gått i sönder	f) lomade bort

5. Forklar nærmere (svar på norsk)

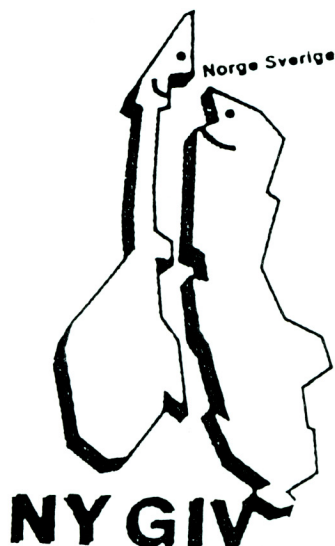
1. Hvorfor fikk hestene som gikk på beite det travelt med å komme seg vekk?
2. Hvorfor var en av bilene i vits nummer 9 nødt til å rygge?
3. Hvorfor ønsket gutten i vits nummer 5 underskrift i mørke, tror du?
4. På hvilken måte hadde gutten i vits nummer 7 plager med ørene og nesen?

6. Oversett

Oversett minst to av tekstene til norsk.

7. Hørespill

Spill noen av tekstene inn på bånd – som hørespill på svensk. Presenter deretter hørespillene for andre grupper eller klasser.

Nynorsk-skriveboka med ny vri på sidemålsopplæringa

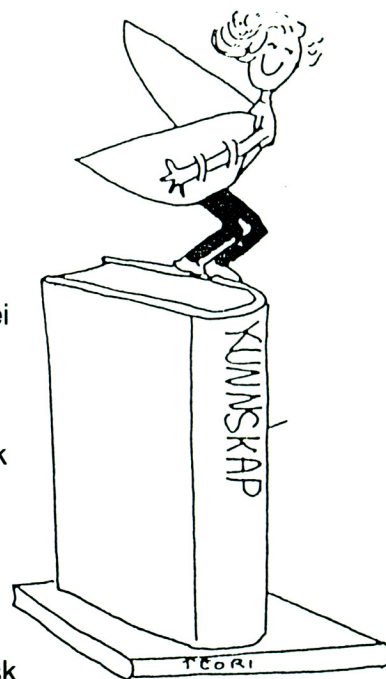
Du stiller ikkje blank! Nynorsk-skriveboka minner elevane om at dei hører mye nynorsk i radio og fjernsyn. Nynorsken er ein sterk og levande del av vårt eige språk. Det har nynorsken vore i over hundre år.

Frå først av var avstanden nokså stor mellom bokmål og nynorsk. Men etter kvart har dei nærma seg mye til kvarandre. I dag kan vi seie at dei to målformene alt i alt er forholdsvis like. Storparten av dei orda vi bruker i bokmål, kan vi nytte i nynorsk og. Stort sett er det berre visse ord- og bøyingsformer som er ulike.

Statistikken (1991) viser at nær 80.000 grunnskoleelevar har nynorsk som sitt hovudmål, og at i Sogn og Fjordane bruker nesten alle grunnskoleelevene (96%) nynorsk til dagleg i skolen.

Ei aktivitet- og øvingsbok i nynorsk sidemål

Litt kunnskap om vårt eige norske språk bør vel alle nordmenn ha, seier Nynorsk-skriveboka, som er ei aktivitets- og øvingsbok i nynorsk sidemål som gir slike kunnskaper. Ho gir samtidig ei kort innføring i nynorsk grammatikk og formålære. Boka er frittstående og kan nyttast uavhengig av andre lærebøker i norsk.

Boka er bygd opp omkring ei rekkje utvalde og engasjerande hovudtekstar i ulike sjangrar. Til tekstane er det knytt enkle arbeidsoppgåver som prøver å hjelpe elevane i veg med å uttrykkje seg på sidemålet. Korte og instruktive grammatikk-leksjonar står opp under dette og vil etter kvart gi elevane eit tryggare formelt grunnlag. Innimellom det andre stoffet finst og nokre bolkar med friare aktivitetsstoff: gåter, ruteord, kryssord og anna.

Sjangeroppgåver, minigrammatikk og miniordliste

Bak i boka er det teke med ein eigen bolk med *sjangeroppgåver*, som elevane kan prøve seg på etter kvart som dei kjenner seg på tryggare grunn språkleg. Når dei svarer på oppgåvene, både her og elles i boka, vil dei ha god nytte av ein *minigrammatikk* og ei *miniordliste* som også finst bak i boka. Minigrammatikken gir ei kort oppsummering av det elevane særleg treng å kunne i nynorsk-grammatikken. Miniordlista gir ei oversikt over ein del vanlege bokmålsord og kva dei heiter på nynorsk. Elevane får elles rettleiing også i bruk av den vanlege *skoleordlista*.

Stoffet i boka er heile vegen lagt opp slik at elevane i stor monn skal kunne arbeide på eiga hand.

Boka er utforma som eingongsbok. Men ho kan også nyttast som fleirgongsbok ved at elevane skriv alle svar i ei eiga skrivebok.

Mye bruk av språket i praksis, lite grammatikkpugg

Nynorsk-skriveboka legg vekt på at elevane straks skal skrive språket. Lærestoffet blir gitt i små dosar etter kvart som eleven arbeider seg gjennom boka. Eleven erfarer at det går greitt å skrive nynorsk. Ein treng ikkje «finne opp» rare eller spesielle ord for å uttrykkje seg på nynorsk. Grammatikken er korta ned til nokre få sider (minigrammatikk).

Nynorsk-skriveboka er gitt ut på Aschehoug forlag i 1993 i serien NORSK 7-9 med Bjørn Elling Solheim og Jon Hildrum som forfattarar.

Skriv om noe som (kanskje) bare fins i vår fantasiverden

TEMA: TROLL

Troll er noen fasinende vesner som har satt mange spor etter seg her i landet. Først og fremst møter vi dem i folkediktinga vår (i eventyr, folkeviser og sagn). Men vi møter også troll i musikk og i bildende kunst.

I norsk natur fins det mange merker etter troll. Geografiske navn og navn på planter og dyr vitner om det.

Les eventyr og sagn, bruk oppslagsverk og finn opplysninger om troll. Sett fantasien i sving, og lag ei trollbok eller en trollvegg i klassen. Her er noen forslag til innhold i boka, eller på veggen. Fin gjerne på flere momenter selv.

A Beskrivelse

Bekriv et eller flere troll slik du ser det (dem) for deg. Skriv om størrelsen på trollet og på noen kroppsdeler (bruk sammenligninger). Utseende, stemme, klesdrakt, måter å bevege seg på er andre stikkord. Lag gjerne tegninger i tilknytning til beskrivelsen.

B Skriv eventyr

Skriv eventyr der troll er hovedpersoner.

C Oversikt over geografiske navn med «troll» i

Sett opp en oversikt over en del geografiske navn med troll i, og forklar kort hvor de forskjellige stedene ligger i landet og hva navnene står for.

D Oversikt over plantenavn med troll i

Sett opp en oversikt over plantenavn med troll i. Gi noen korte opplysninger om hver plante.

E Foredrag om «troll-musikk»

Lag et foredrag der du spiller «troll-musikk» for klassen.

F Tegning, form

Lag tegninger og formingsarbeider av forskjellige slag. (Materialbilder av skog- råstoff gir artige produkter).

G Skriv dikt eller sang

Skriv et dikt om troll. En fødselsdags-sang til trollets tusenårsdag kan bli riktig flott.

H Skildringer av troll

Plukk ut skildringer av troll fra eventyrene. Les opp for klassen.

I Utgreiing om troll i diktning

Mange av dikterne våre har brukt troll i verkene sine. Lag ei utgreiing der du nevner noen av disse dikterne og verkene deres.

J Utgreiing om troll i bildende kunst

Både tegnere og andre kunstnere som arbeider med bildende kunst, har skapt troll.

Lag ei utgreiing der du nevner noen av disse kunstnerne og verkene deres.

Drømmeyrker

Mel.: You are my sunshine –

Jeg vil bli baker
og gumle kaker
og alt som smaker
av sukker, søtt.
Da skal jeg glise
og bare spise.
Av søte saker
blir jeg aldri trøtt.

Jeg vil bli flyger
som stadig klyver
høyt opp i lufta
med brak og drønn.
Ja, jeg skal farte
rundt om på kartet
og ha det moro
og attpå få lønn.

Jeg vil bli dykker
og finne smykker
av gull og sølv
i de glemte vrak.
I mine drømmer
jeg dvkker, svømmer
og plukker skatter
som passer min smak.

Jeg vil bli keeper
som ballen griper
og holder fast
selv om ballen skurr.
Jeg hopper, spretter,
og ingen netter.
For laget seirer
med meg i sitt bur.

Sangen er innspilt på
Hildrum: Norskfagkassett 2: Syng og skriv mer.

Syng visa – svar på oppgaver

Velg oppgaver i samråd med læreren.

A Min mening

Si din mening om yrkesvalg. Flett svar på noen av spørsmålene nedenfor inn i meningsyttringen din.

- 1 Hva er typisk for de yrkene som er nevnt i visa?
- 2 Hvilken aldersgruppe mener du ofte har slike yrker på ønskelista si?
- 3 Nevn andre drømmeyrker som bestemte aldersgrupper har.
- 4 Kunne du tenkt deg å velge noen av de yrkene som er nevnt i visa? Grunngi svaret ditt.

B Plakat

Du vil gjerne oppmuntre ungdom til å velge et bestemt yrke. Lag en fargerik og oversiktlig plakat der du framhever fordelene ved å velge nettopp dette yrket. Husk: Tegninger frisker opp plakaten.

C Gallup/veggavis

Still følgende spørsmål til hver enkelt i klassen: Hva teller mest for deg når du skal velge yrke? (Velg ett.)

Er det lønna, sjanser for rask forfremmelse, arbeidsdrakten, mulighetene til å bli berømt, et hyggelig arbeidsmiljø, en sikker arbeidsplass, spenning og eventyr, at du får brukt dine spesielle evner og interesser, kort arbeidstid og lange ferier?

Presenter resultatet av gallupen (rundspørringa) i form av ei veggavis i klassen.

D Artikkel

Skriv en artikkel der du kommenterer resultatet av gallupen (Se punkt C.)

E Utgreiing

Fortell om et yrke som du kan tenke deg å utdanne deg for.

F Intervju

Lag et intervju med en yrkesutøver.

G Bildetolkning

Grei ut om hva du ser på tegninga nedenfor. Hvilke tanker gir denne tegninga deg? Skriv om det.

H Vise

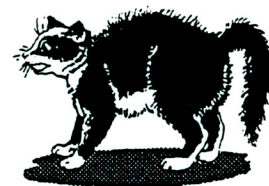
Skriv flere vers på «Drømmeyrkevisa».

I Tegn

Lag tegninger som har tilknytning til versene i denne visa.

Norskkryss 3 – 1993

NYNORSK

Vassrett:

- 1 Vond lukt
- 6 Lokkematen (i fiske)
- 11 Talord
- 12 Stans, kvile
- 13 Motsett av *søt* (omvendt)
- 14 Tjukt, stivt papir
- 15 Presens (notid) av å *telje*
- 16 Driftige, tiltaksame
- 19 Motsett av *ikkje noko*
- 20 Husdyr (omvendt)
- 22 Tidspunkt
- 24 Dempe, stagge
- 25 Mjølkesentralen
- 27 Presens av å *ete*
- 29 Blankt, lyst, skyfritt
- 30 Motsett av *fattige*
- 31 Motsett av *varmt*
- 33 Hisse opp, krangle
- 35 Bok som inneheld ei lang forteljing
- 38 Forkorting av *elektrisitet*
- 39 Motsett av *kvelden*
- 45Fleksnes
- 46 Song
- 48 Motsett av *spøk*
- 50 Føda, næringa
- 51 Husdyret
- 53 Motsett av *falsk* (omvendt)
- 56 Vegtråkk i skogen (omvendt)
- 57 Sjukekost
- 58 Gi råd
- 59 Ho finst i munnen

Loddrett:

- 1 Elektrisitet
- 2 Motsett av *tynn*
- 3 Himmelretning
- 4 Vakker (omvendt)
- 5 Substantiv til å *krevje*
- 6 Matlyst
- 7 Svelg, sluk, opning
- 8 Bergtopp
- 9 Hovdyr
- 10 Det finst på campingplassen
- 17 Førebileta (fremmendord)
- 18 Bokhulle (omvendt)
- 19 Morosam
- 21 Verktøyet (finst på sløyden)
- 23 Merke etter sår
- 26 Gjenlyd
- 27 Motbydelege
- 28 Bråk, leven
- 32 Motsett av *god* (omvendt)
- 33 Ein som går på skole
- 34 Varmen, brannen
- 36 Motsett av *kald* (omvendt)
- 40 Omtrent, cirka (to ord)
- 41 Berghole
- 42 Komiteen, utvalet
- 43 19
- 44 Lagar brød og kaker
- 47 Trussamfunnet
- 49 Leivning, det som blir att
- 52 Måler vi med klokka
- 53 Framfor hankjønnsord
- 54 Som 27 vassrett

51 vassrett

Bruk dei store trykkbokstavane (VERSALANE) når du løyser kryssord:

A B C D E F G H I J K L M N
O P Q R S T U V W X Y Z Æ Ø Å

Ordbøker gir god hjelp når du skal løyse kryssord.

Norskkryss 3 - 1993

Hovudemne: Synonym, framandord m.m.

Løysinga sender du til NORSK-NYTT v/Jon Hildrum,
Høknes ungdomsskole, 7801 NAMSOS
innan 1. november 1993.

Du deltek da i loddtrekkinga om ungdomsbøker.

NYNORSK

51 vassrett

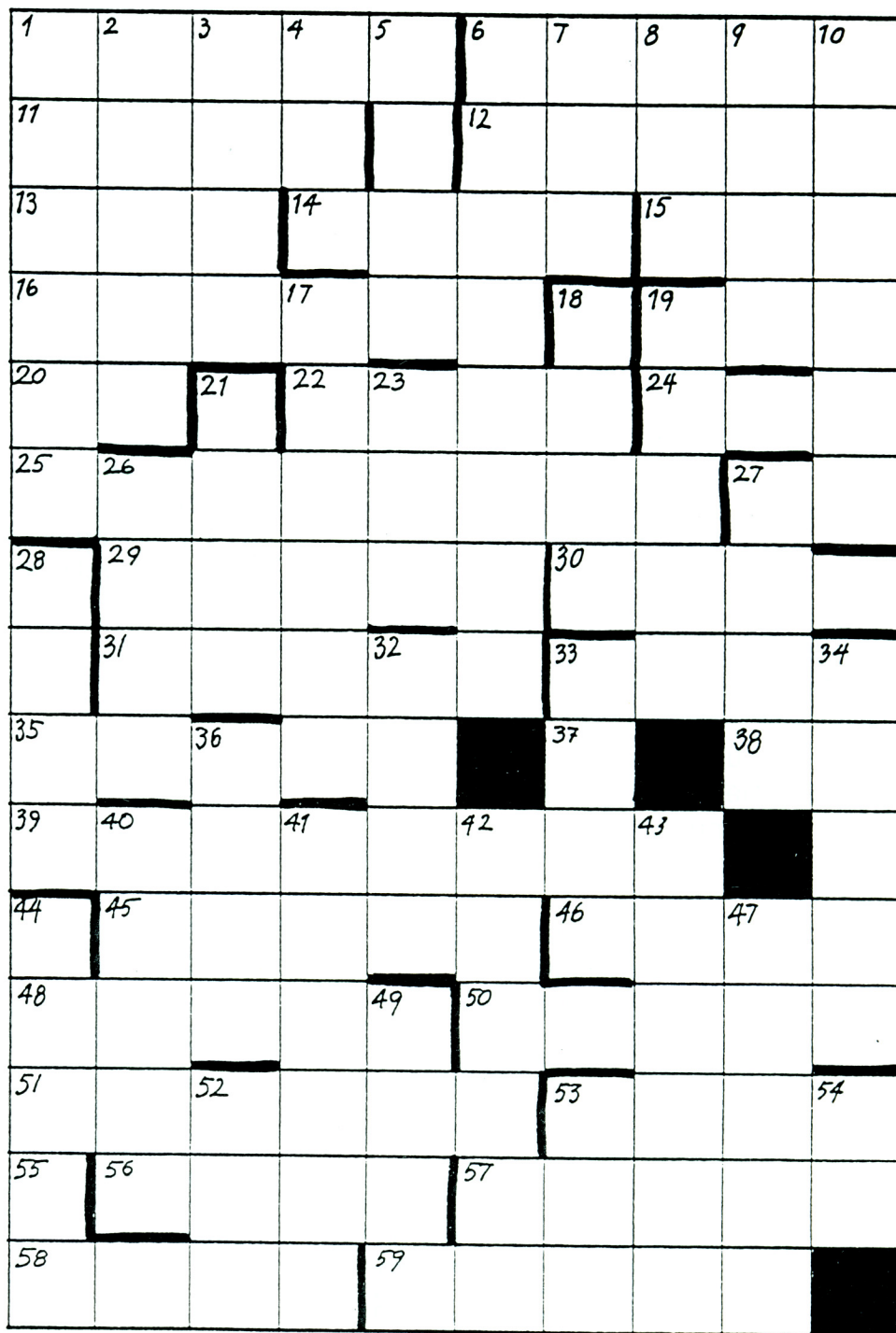

1 Skriv namnet på
denne
forfattere.

.....
.....
.....

2 Skriv namnet på
nokre av
songane han har
skrivi.

.....
.....
.....
.....

Namn: klasse:skole

Adresse:

Norskryss 3 – 1993

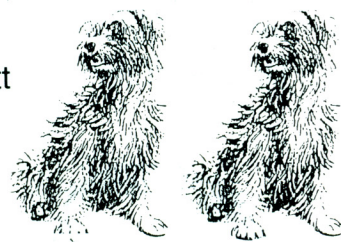
BOKMÅL

Vannrett:

- 1 Tømmer et skip for last
- 5 Røverne, forbryterne
- 11 Underlag i seng
- 12 Smal vei (omvendt)
- 14 Fjære, lav-vann
- 15 Ujevn
- 16 Rimer, fryser
- 17 «Orkester» med to musikere
- 18 Erte, terge
- 19 Merkelig, underlig
- 20 Lærlig, underlig
- 22 Smart (omvendt)
- 25 Fengsle
- 28 «..... på Mo», guttenavn
- 30 Alfabetnaboer
- 32 Utrope til vinner/guttenavn
- 33 Foran hankjønnsord
- 34 Lete, etterforske
- 35 Hurtige, snare
- 36 Tanke, innfall
- 37 ...te, utbytte av penger
- 39 Eventyrbror
- 40 Vakre
- 42 Skolestyrer
- 46 Bestenoteringer (f.eks. i idrett)
- 49 Trene
- 51 Show, underholdningsprogram
- 53 Gammel fortelling, sagn
- 54 Finnerlønn
- 55 Garnbunt
- 57 Uttale, ytre seg
- 58 Oppmerksomme, nysgjerrige
- 62 Ukjent (to like bokstaver)
- 63 Arrangement, tilstelning
- 65 Gårdsplass
- 66 Asbjørnsen og ... (eventyrsamlere)
- 67 Lurer, bløffer
- 69 Mannlig søskenbarn

Loddrett:

- 2 Nes, utstikker
- 3 Stav, stang
- 4 Antonym til 1 vannrett (omvendt)
- 5 Vide, rommelige
- 6 Sykebil
- 7 Granner
- 8 Plage, erge (fremmedord)
- 9 Ferie-reisende (omvendt)
- 10 Nesten blink
- 13 Veddeløpshesten
- 21 Forkaste, kassere
- 23 Lage uro, støy
- 24 Bikkjer/poststed 2637
- 26 Linje, stripe
- 27 Utførsel
- 28 Grimase, ansiktstrekning
- 29 Tenne (f.eks. et bål)
- 31 Flyselskap (forkorting)
- 38 Redd, urolig (fremmedord)
- 41 Brorsønn eller søstersønn
- 42 Dempe
- 43 Nørte, fikk til å flamme
- 44 Steinur
- 45 Årsak
- 47 Olav(norsk konge)
- 48 Ettermat (etter hovedretten)
- 50 Vanskelig, innfløkt
- 52 Titte (omvendt)
- 54 Eiendomspronomen
- 55 Si, uttale
- 56 Terger
- 59 Pålegg (omvendt)
- 60 Spise
- 61 Reise, utflukt
- 64 Antonym til dag
- 68 Ordne (f.eks. en seng)

24 loddrett
(flertall)

Bruk de store trykkbokstavene når du løser kryssord:

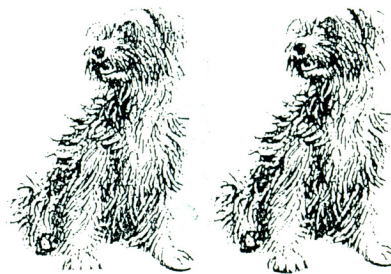
A B C D E F G H I J K L M N
O P Q R S T U V W X Y Z Æ Ø Å

Husk at ordbøker gir deg god hjelp når du løser kryssord.

Norskkruss 3 - 1993

Når du har løst kryssordet, sender du løsningen til
NORSK-NYTT v/ Jon Hildrum, Høknes ungdomsskole
7801 NAMSOS, innen 1. november 1993.

Du deltar da i loddtrekninga om ungdomsbøker.

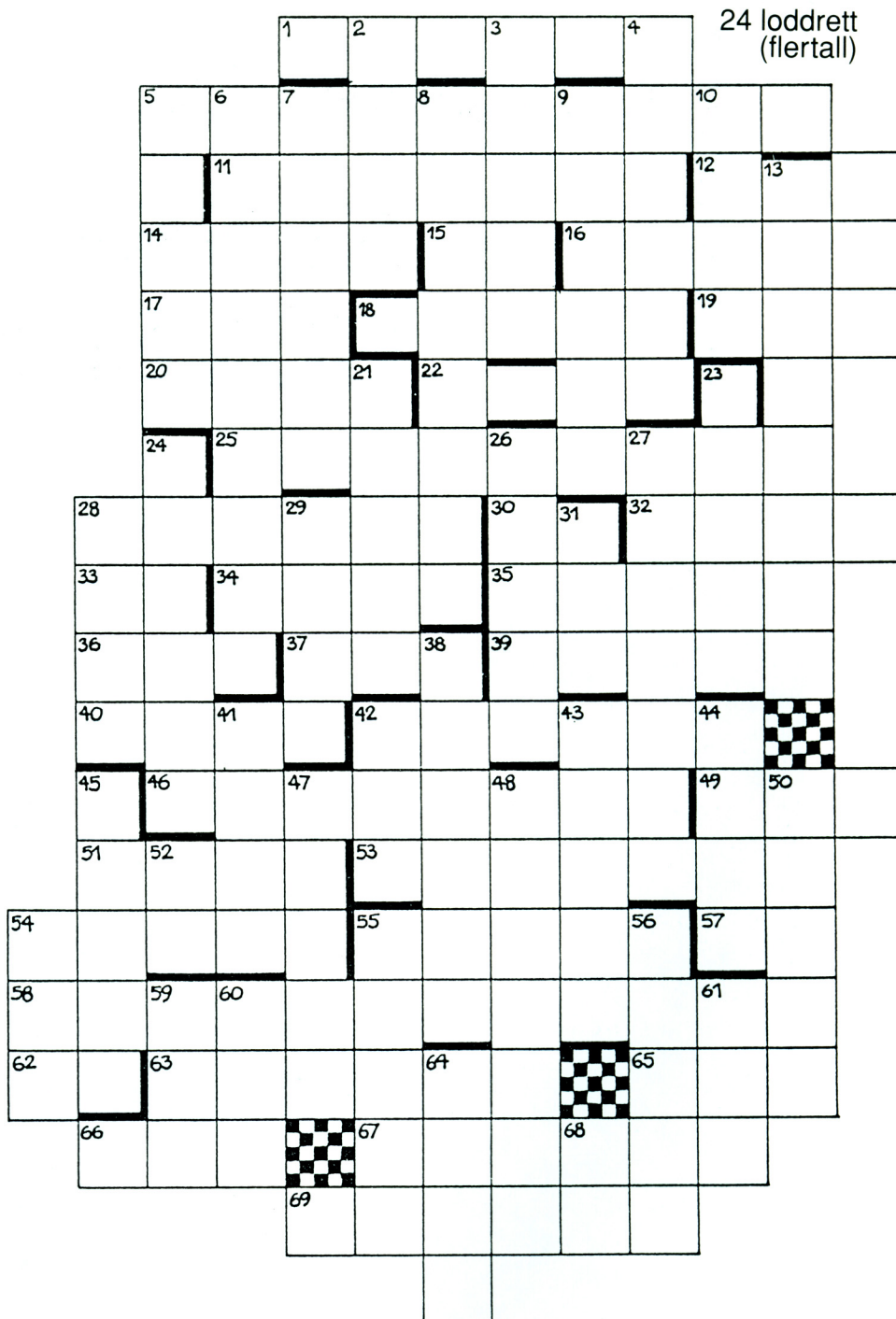
Også oppgavene nedenfor
må være rett utfylt om du
skal være med i
loddtrekninga.

A Finn fremmedord
som betyr det
samme. (Den første
bokstaven er
oppgitt.

1. Aktiv - p.....
2. Senior - j
3. Optimist - p
4. Konkret - a
5. Fiasko - s
6. Minimum - m

B Nedenfor står først tre
danske ord, så
kommer tre svenske.
Hva betyr disse orda?

1. Sodavand -
2. Dreng -
3. Kartoffler -
4. Tändstickor -
5. Flica -
6. Blixlås -

24 loddtrett
(flertall)

Navn: klasse: skole

Adresse

Til eleven: Oppgavesettet består av to deler, del A og del B.
Svar på spørsmålene i del A.
Deretter skal du skrive **en** av oppgavene i del B.
Skriv nummeret på den oppgaven du har valgt, øverst på svararket.

BOKMÅL

Avgangsprøve i grunnskolen 1993

**NORSK
HOVEDMÅL**

Foto: Samfoto

DEL A

Les teksten og svar på spørsmålene

Utdrag fra Herbjørg Wassmo:

DET STUMME ROMMET

(Randi i dette utdraget er mora til Frits.)

Tanken på Frits dukket opp som små blomster om våren. Hun hadde noen! Utenom drømmen. Levende! Et sted. Han hadde vært så lite hjemme om sommeren. Randi og han hadde vært mest i Bodø hos besteforeldrene. For Tora kjentes det som å gå barføtt langt uti oktober. Og da han endelig kom, var det så helt annerledes enn hun hadde trodd.

Han hadde vokst seg lang og fått litt mer kjøtt på kroppen. De dagene han var hjemme utover høsten, hadde hun søkt til Randi så ofte hun kunne. Men det var kommet noe nytt mellom Frits og Tora. Som om de levde i hvert sitt skrin og ikke greide åpne for den andre. Sjenanse. De var for store til å være sammen på samme måte som før. Tora krøp ikke lenger opp i køyesengen hans. Det var kommet grenser for hva en kunne, og hva en ikke kunne. Ingen hadde uttalt det. Det var bare slik.

Det Randi hadde sagt - at han mer og mer ble en annen, det så Tora også. Og hun så noe annet: Der han ikke kunne nå dem, de andre - som var hørende, der satt han alene. Hun forsto først nå hvor usigelig alene han måtte være.

Øynene hans sto i ryggen hennes når hun snudde seg fra ham for å snakke med Jørgen eller Rita eller Helene - eller hvem det måtte være. De sto i ryggen hennes og ba: Snu deg og forklar meg hvem de er, hva de sier! Og Tora følte skyld for at hun av og til overså ham, lot som hun ikke kjente øynene hans i ryggen.

Ofte orket hun ikke takknemligheten hans når hun ga ham all sin oppmerksomhet en stund. Den ble for nær, for ekkel, for ufortjent. Likevel gikk hun dit ned. Til den nye leiligheten deres. Der var det god plass. Strikkemaskinen sang, og lyset flommet inn gjennom vinduene. Kakaoen var alltid i lystig selskap.

Hun kom seg unna det verste når Randi også var der. Randi ble et bindeledd mellom Frits, døvheden og den dårlige samvittigheten hennes.

En kveld fulgte Frits henne gjennom Været og et stykke på vei. Tora gikk plutselig og ønsket at ingen så dem. Det var noe helt nytt. Han dyttet henne av og til. Godmodig. Slik onkel Simon pleide. Tora kjente en salig varme ved det.

SPØRSMÅL TIL TEKSTEN:

- 1 Denne teksten er et utdrag fra Herbjørg Wassmos roman **Det stumme rommet**. Hvem er hovedpersonen her?
- 2 Hvor hadde Randi og Frits tilbrakt det meste av sommeren?
- 3 Frits er funksjonshemma. Hva er handikapet hans?
- 4 Dette utdraget er henta fra et litterært verk i tre bind. Hva kalles et slikt verk?
- 5 Nevn tre sjangertrekk som skiller romanen fra novellen.

Forts. neste side

- 6 Forfattere bruker litterære virkemidler. I denne teksten er det bl.a. brukt:
- sammenligning/bilde
 - personifisering/besjeling

Finn ett eksempel på hvert av disse virkemidlene i teksten.

- 7 I denne teksten finner vi mange setningsemner (ufullstendige setninger).
- a) Finn tre eksempler der forfatteren bruker setningsemner.
 - b) Hva oppnår forfatteren ved å bruke setningsemner?
- 8 I romanutdraget fra **Det stumme rommet** har Tora synsvinkelen.
- a) Hva oppnår forfatteren ved å la synsvinkelen ligge hos Tora?
 - b) Skriv om tekstutdraget nedenfor slik at synsvinkelen ligger hos Frits. Bruk gjerne jeg-form.

Øynene hans sto i ryggen hennes når hun snudde seg fra ham for å snakke med Jørgen eller Rita eller Helene - eller hvem det måtte være. De sto i ryggen hennes og ba: Snu deg og forklar meg hvem de er, hva de sier!

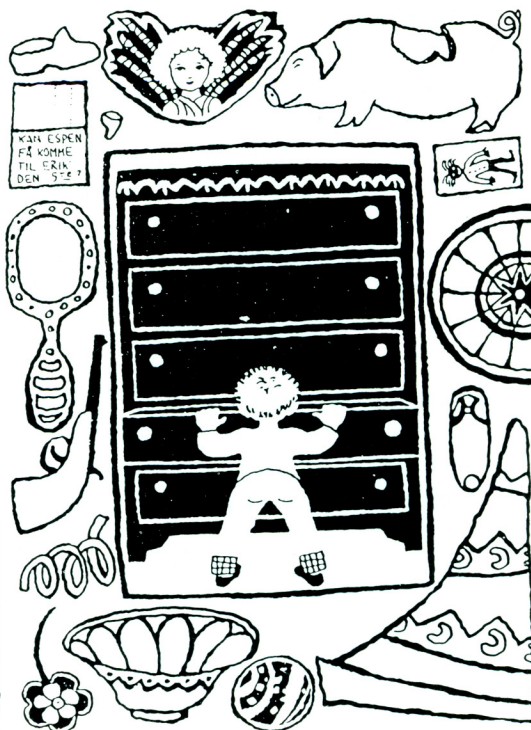
DEL B

Skriv en av oppgavene i del B.

OPPGAVE 1 MITT SKATTKAMMER

De fleste av oss har en eller flere ting som av forskjellige grunner betyr mye for oss.

SKUFFEN MED DET RARE!
GA INN I DEN BORTERSTE KJELLERBODEN OG TREKK UT EN SKUFF I DEN GAMLE KOMMODEN.
DER KOMMER DU RETT I ALADDINS HULE OG FINNER ET SPEIL OG EN KLINKEKULE.
ET GULLGLITTERGLANS AV DEN FINESTE SORT, EN SNURREBASS-FJÆR OG ET SVARTE-PER-KORT.
EN HATT AV PAPIR, OG EN SYLTETØYSKÅL, EN DUKKE-KALOSJ OG EN SIKKERHETSNÅL!
OG HER ER 'EN MELKETANN -HER HAR DU LAGT DEN! (DEN FIKK DU EN TI-ØRING FOR DA DU TRAKK DEN.)
OG HER ER ET BURS DAGS-KORT -HER HAR DU GJEMT DET! ("KAN ESPEN FÅ KOMME TIL ERIK DEN 5TE?")
OG HER ER DEN GRISEN DU TØMTE FOR PENGER, DA IKKE DU ORKET Å SPARE DEM Lenger!
EN KRUTTLAPPREVOLVER, ET BARNEVOGNHJUL, EN MAIBLOMST FRA DENGANG EN MAIBLOMST VAR GUL...
EN SKATT SÅ UHYRE AT INGEN VIL TRO DET, ER GJEMT I EN SKUFF I EN GAMMEL KOMMODE!

André Bjerke

Skriv en tekst der du får fram opplevelser og minner som er knyttet til en ting fra ditt «skattkammer».

Du kan velge sjanger og overskrift sjøl.

OPPGAVE 2 BARN?

Mange mennesker hevder at vi er i ferd med å ødelegge kloden vi bor på.

Den norske filosofen Peter Wessel Zapffe sa i et intervju at det er umoralsk å sette barn til verden i vår tid.

Utdrag fra «Turistens klagan»

När inga ungar längre finns är allting slut.
Vad är det då för mening om man står ut?
Visst har det blivit kaos i tidens lopp
men så länge det finns ungar så finns det hopp!

Cornelis Vreeswijk

Foto: Samfoto

NYFØDD

No opnar livet
munnen sin
og ut
kjem eg
med hauet først
så redd og tørst.
Eg skrik
til eg får knoppen min
og varmen ifrå kroppen din
Eg syg og pustar inn
og ut
og er ein naken
nyfødd
gut.

Hans Sande

Ordforklaring: hauet = hodet

Zapffe og Vreeswijk har ulikt syn på det å sette barn til verden i vår tid.

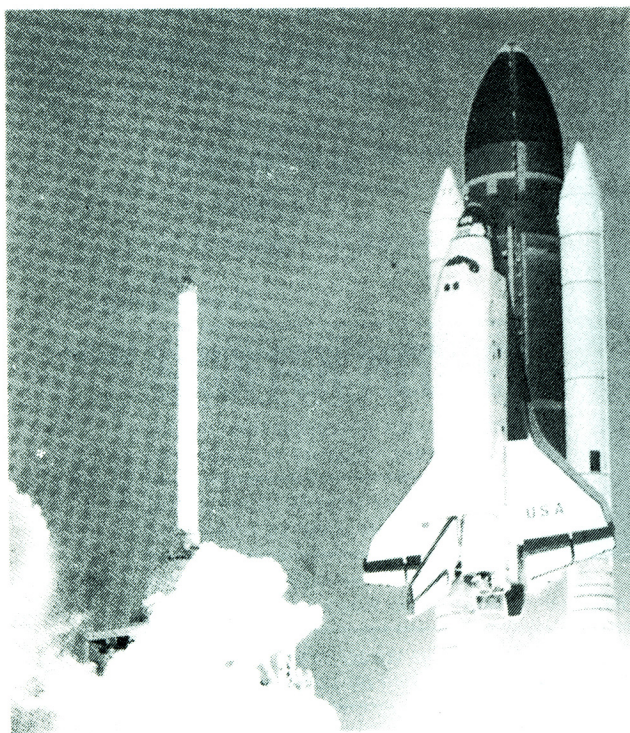
Skriv en tekst med utgangspunkt i det du har lest på denne sida.

Her kan du velge mellom flere sjangrer, for eksempel dagbok, hørespill, intervju eller artikkel.

Overskrift: Barn?

KAN MARS BLI ET PARADIS FOR MENNESKER?

Terraforming er et begrep som i romfartskretser betyr å forandre miljøet på en planet eller et annet himmellegeme slik at det blir likt miljøet på jorda. Kanskje kan Mars i løpet av snaut to hundre år bli forvandla til en fruktbar oase med yrende liv?

Skriv en tekst om de tankene du gjør deg når du leser dette.

Du kan velge sjanger sjøl.

Overskrift: En ny sjanse?

OPPGAVE 4 JEG STILLER OPP!

Hver dag møter vi utfordringer og uløste oppgaver.

Utdrag fra «Du må ikke sove»

Du må ikke sitte trygt i ditt hjem
og si: Det er sørgelig, stakkars dem!
Du må ikke tåle så inderlig vel
den urett som ikke rammer deg selv!
Jeg roper med siste pust av min stemme:
Du har ikke lov til å gå der og glemme!

Arnulf Øverland

SOLIDARITET

Den første sa: Det høver dårleg nettopp no
Den andre sa: Eg har så mye personleg trøbbel
Den tredje sa: Eg har kone og barn å ta omsyn til
Den fjerde sa: Eg kan koma til å miste jobben
Den femte sa: Eg kunne for min del bruke alle desse
innvendingane
Men eg forstår kor viktig det er
Derfor må eg ta det på meg

Arnljot Eggen

Fortell om ei sak du brenner for. Få fram hvorfor og hvordan du vil stille opp for nettopp denne saka. Du kan skrive et foredrag du vil holde for klassen, et foredrag til et foreldremøte eller et avisinnlegg.
Om du heller vil, kan du skrive et avisintervju med en person som virkelig har engasjert seg i ei sak.

Overskrift: Jeg stiller opp!

OPPGAVE 5 HEVNEN ER SØT

Per traska hjemover fra skolen. Han var rasende. Dårlig karakter enda han hadde jobba med fortellinga i ei uke.

- Mangel på kreativitet, sa læreren.
- Mangler overraskende slutt, sa læreren.

Men nå hadde Per bestemt seg.

Læreren skulle få oppdage at Per kunne være oppfinnsom . . .

Dette er innledningen til ei fortelling.
Skriv om det som skjedde videre. Du trenger ikke å skrive av innledningen.

Overskrift: Hevnen er søt

Foto: Samfoto

NAKEN NATT

Om dagen trenger vi ikke gud
Da har vi menneskene, alle lydene
stemmer musikk klapring av maskiner
alle bevegelsene har vi
hender kroppar smil
hundemas og kattesmyg
fugleflukt og vind i trærne
Da har vi TV og avisen
samtaler har vi
sportsstevner sladder og kake til kaffen
Om dagen trenger vi ikke gud

Det er om natten vi er nakne
alene med oss selv
og døden

Det er om natten det plager oss
at vi er alene med oss selv
og gud
ikke er

Tore Coward

SALME

Dette er fjerde strofe i en
salme av Jonas Dahl:

Hold fast hva du har!
Bevar din samvittighet ærlig og klar.
Fold hendene daglig enfoldig til bønn.
Din barnetro vedstå i lys og i lønn!

i lønn = i hemmelighet, i det skjulte

Foto: Samfoto

Mange strever med spørsmål knytta til tvil og tro.
Noen har funnet fram til en fast tro.
Andre har kommet fram til et livssyn uten religion.

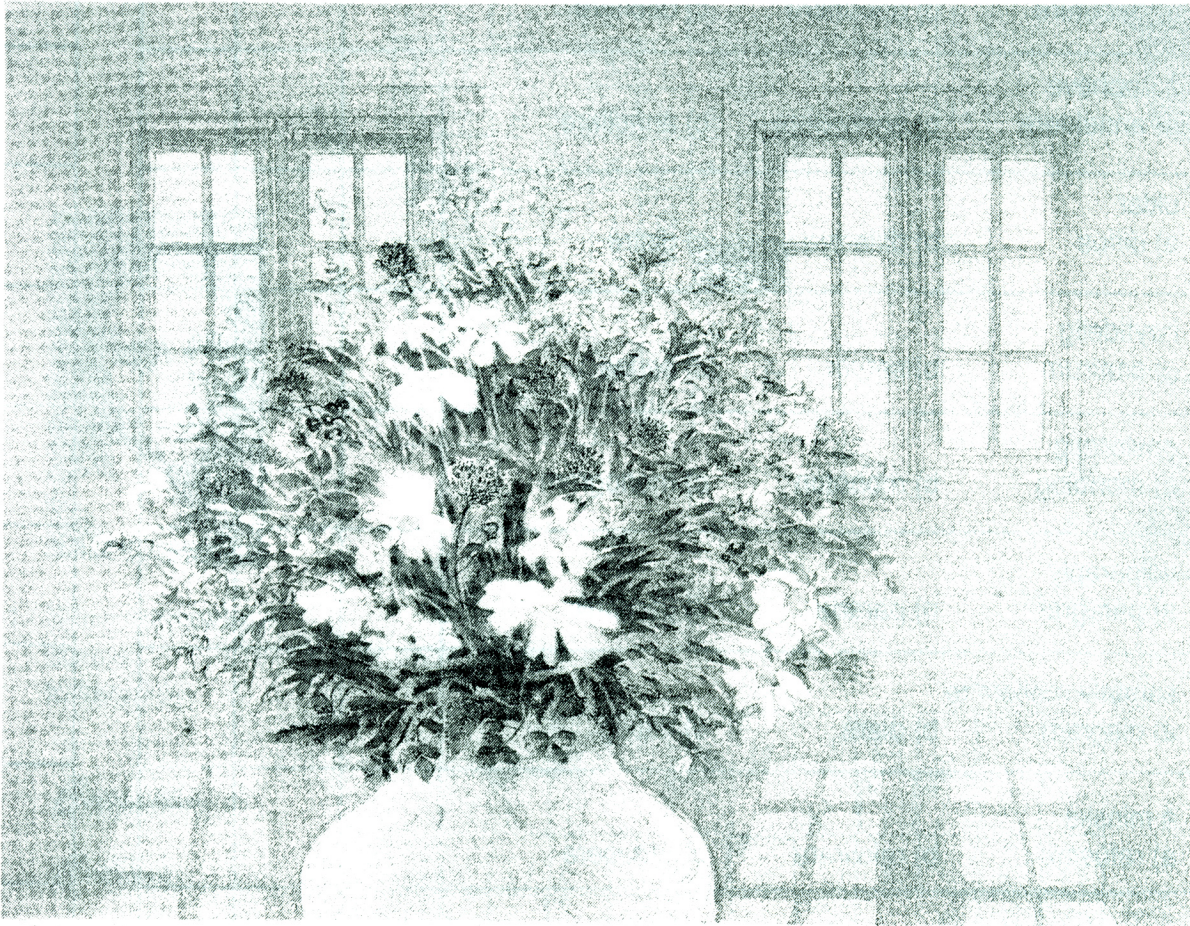
Skriv en tekst om hva religion betyr for deg.

Du kan velge sjanger og overskrift sjøl.

OPPGAVE 7 I DEN BLÅ TIMEN

Ofte er dagene våre fulle av travelhet, uten pustehull for tankene.

I den blå timen skal ingenting skje. Den blå timen er timen for ettertanke, hemmelige bilder og mange slags funderinger.

Illustrasjon: Kjell Thorjussen

Skriv en tekst om den blå timen.

Overskrift: I den blå timen

Fremmedord som likner hverandre

A Tipp først, og kryss av i rubrikk a, b eller c. Kontroller etterpå i fremmedordbok eller ordliste, og skriv rett svar i den siste rubrikken.

Hvilket av disse ordene betyr:

				a	b	c
1	å diskutere					
	a) debutere	b) debattere	c) debitere			
2	å oppheve					
	a) annektere	b) annonsere	c) annullere			
3	uklar					
	a) diffus	b) differere	c) distré			
4	høytidelig					
	a) sentrum	b) serum	c) seriøs			
5	ensformig					
	a) monolog	b) monoton	c) monogram			
6	solparaply					
	a) paragraf	b) parade	c) parasoll			
7	samtale mellom to					
	a) diagram	b) diaré	c) dialog			
8	å minske					
	a) refusere	b) rekvirere	c) redusere			
9	å snakke sammen					
	a) konversere	b) konservere	c) kontrollere			
10	lovforslag					
	a) proporsjon	b) provisjon	c) proposisjon			
11	strid, tvist					
	a) kontrast	b) kontrovers	c) kontur			
12	slaginstrument					
	a) marina	b) marionett	c) marimba			

Rett svar

B

Lag setninger der du bruker minst halvparten av ordene i tippekupongen ovenfor. Utform setningene slik at du viser at du har forstått hva ordene betyr. Skriv på baksiden av arket.

Kryssordløsninger

Norskkryss 2 - 1993

- 1 Skriv namnet på denne forfatteren.

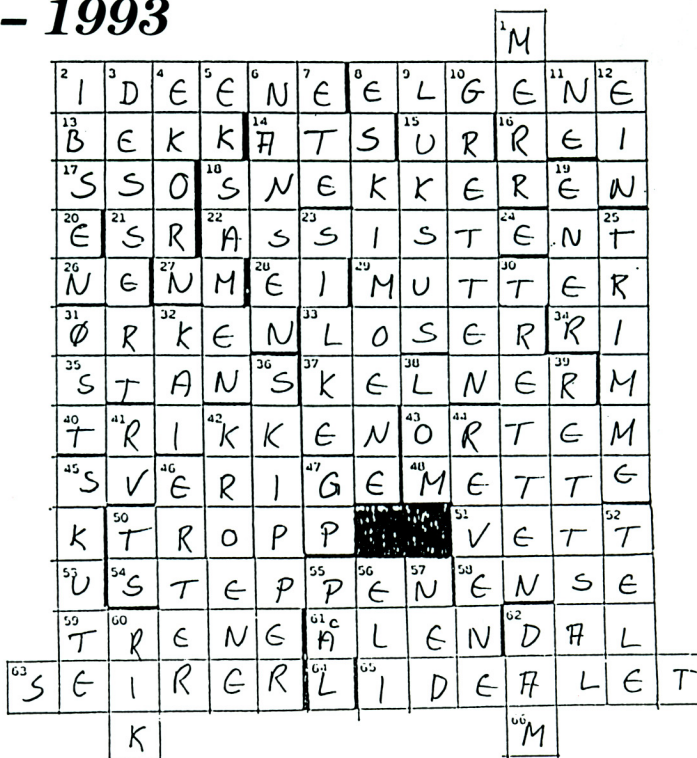
.....
Camilla

.....
Collett

- 2 Skriv tittelen på ei bok ho har skrevi.

.....
«Amtmandens

.....
Døttre»

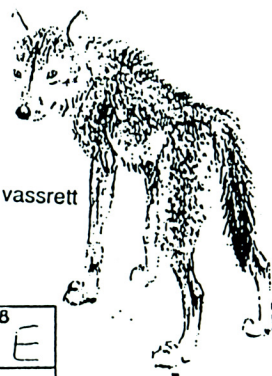
BOKMÅL

2 loddrett

NYNORSK

37 vassrett

Returadresse:

Norsknytt

PB 303

7600 LEVANGER

NORSKnytt

3 - 1993

INNHOLD

- 1 Overvurderer vi elevenes ordforståelse?
- 2 Kryssordvinnere 2 - 1993
Om skole og norskfaget
- 3 Avgangsprøvene 1993 – variert og krevende
- 5 Elevene må venne seg til å bruke ordbøker og oppslagsverk
- 6 Aktivitetsark i bruk av ordbøker, bokmål og nynorsk
- 8 Finn fram i atlas, aktivitetsark
- 9 Synonymer huler til bulter - sett dem i grupper
- 10 Finn «paraplyord» og avløserord for TING
- 11 Slik gjør jeg det
 - Disponering av tekster som tverrgruppe-oppgave
 - «Jukselapp» ved prøver
 - La elevene låne bøker som leseverktekstene står i
- 12 Still spørsmål til emnet du skal skrive om
- 13 La elevene få erfare at grannespråkene er lette å forstå
- 14 Svenske smil, tekstark og oppgaveark
- 17 Nynorsk-skriveboka med ny vri på sidemålsopplæringa
- 18 Skriv om noe som (kanskje) bare fins i vår fantasiverden
- 19 Syng om drømmeyrker
- 20 Norskkrøss 3 - 1993, nynorsk
- 22 Norskkrøss 3 - 1993, bokmål
- 24 Avgangsprøven i norsk hovedmål 1993
- 32 Fremmedord som likner hverandre
- 33 Kryssordløsninger 2 - 1993